

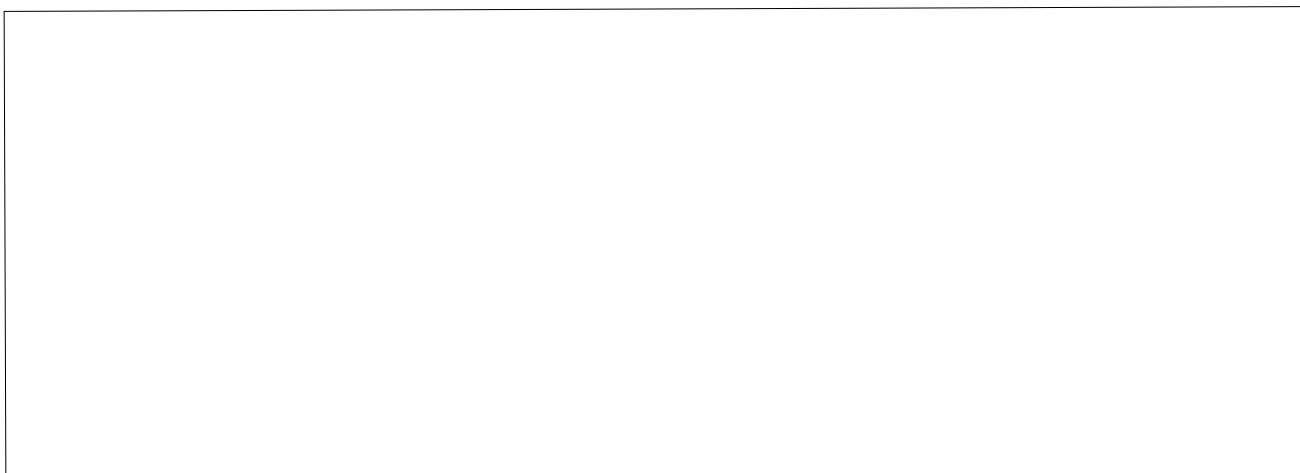
[AOK](#)

Unikt jernalderfund er dukket op – og formentlig står der »øl« på det

Man har aldrig før fundet runer på lergenstande fra jernalderen, men nu er det sket. Et drikkebæger fra Uglvig nær Esbjerg har runeindskriften »alu«. Det har sandsynligvis betydet øl eller skål.

På bunden af drikkebægeret står der »alu«.

For første gang nogensinde er der fundet runer på en lergenstand fra jernalderen i Danmark. Indskriften består af tre runer, som danner ordet »alu«. Det er et af de mest almindelige ord på genstande fra 300-400-tallet efter Kristus og samtidig det mest omdiskuterede. Den hidtil ukendte runeindskrift dukkede op under registrering af fund fra en udgravning af en jernalderlandsby ved Uglvig øst for Esbjerg. Det var en jernalderlandsby, sådan som landsbyer var flest i 300-400-tallets Jylland.

Drikkebægeret med runer i bunden.

Ifølge seniorforsker Lisbeth Imer fra Nationalmuseet kan ordet »alu« oprindeligt have haft betydningen »jeg giver kraft«, »jeg beskytter« eller noget lignende, og det kan sagtens være beslægtet med ordet »øl«, så dét ord i virkeligheden kan have sin oprindelse i at være en kraftgivende drik: »Det er første gang vi har fundet runeindskrift på lergenstande her i Danmark. I Storbritannien har man begravelsesurner med runer, men vi ser det altså ikke i Danmark. Men ordet »alu« er faktisk det mest almindelige ord vi kender fra jernalderen og udbredt i hele Europa. Faktisk findes ordet i Frankrig, Polen, Storbritannien, Norge, Sverige og andre steder. Hvis jernalder-ordet »alu« havde overlevet og eksisteret ind i middelalderen, ville det have fulgt en sproglig udvikling hen mod vore dages »øl«, men problemet er, at ordet »øl« fra middelalderen har et andet bøjningssystem, så vi kan ikke

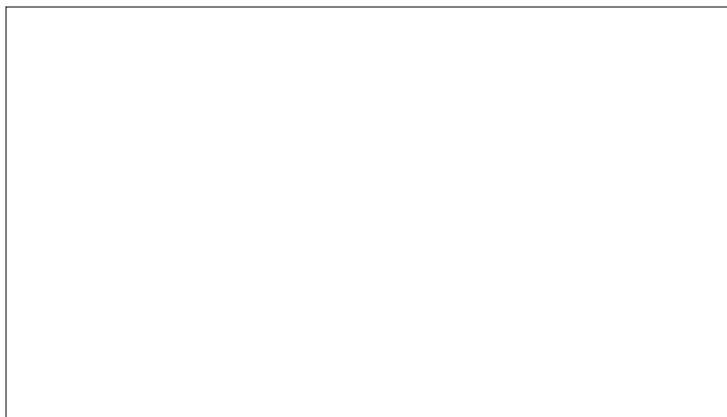
sætte direkte lighedstegn mellem øl og alu. Men jeg tror der er en forbindelse mellem ordet »øl« og »alu« og man drak jo øl også i jernalderen,« siger Lisbeth Imer.

Så du tror ikke, at alu nødvendigvis betyder øl?

»Nej, for hvorfor skulle man have skrevet øl på alle mulige ting? Jeg tror mere på, som andre forskere har påpeget, at det har at gøre med »beskyttelse« eller »jeg beskytter«, måske i betydningen af, at du må få et godt helbred ved at drikke. Ordet »alu« findes også på våben, som vel har skullet beskytte eller give kraft til den kæmpende i kamp. Der kan jo godt være en forbindelse mellem at beskytte og øl. Altså det at øl blev set som en drik, der var fuld af kraft og livgivende energi.«

Hvorfor har vi ikke runeskrift på flere lerting?

Det var min vurdering, at runer blev brugt af overklassen og ikke af den brede befolkning og min teori var netop, at almindelige mennesker ikke anvendte skrift og derfor ikke påførte runer, når de lavede lergenstande. Den herskende overklasse lavede jo næppe selv lervarer, så de påførte heller ikke runer på dem. Men måske må jeg nu æde mine ord i mig.«

Overinspektør Morten Søvsø fra Ribe Museum har haft drikkebægeret i hænderne og sætter det ind i en bredere sammenhæng: »Vi er midt i en nyfortolkning af hele jernalderen herhjemme, fordi så utrolig mange nye fund dukker op. Tidligere så man på forholdene både i jernalderen og vikingetiden som feudale systemer, hvor en lille herskerklasse havde magten og en stor underklasse arbejdede for dem og altså også lavede lervarer. Vi graver mange jernalderlandsbyer ud, og det rejser spørgsmålet om, hvilken samfundsform de indgik i. Min vurdering er, at de tidligere fortolkninger, hvor man så samfundet som et klassesamfund med en aristokratisk overklasse og en stor underklasse, nok ikke holder. Vores udgravninger viser landsby efter landsby, der består af lige store familielandbrug. Altså gårde med familier uden de store standsforskelle. Der var helt klart en religiøs overklasse, der havde specielle privilegier, men samfundet bestod for 95 procents vedkommende af lige store familiebrug, der minder meget om de gamle landbyer, som man kan se på de gamle matrikelkort fra 1700- og 1800-tallet.«

Oversigtsplan med udgravningen. Runebægeret blev fundet ved det røde kors. De enkelte gårde er omgivet af et hegn og består af et hovedhus med beboelse og staldende. Nogle af dem har også et mindre udhus beliggende midt på toften. På planen ser man flere faser af samme landsby, og det er ikke helt let at finde ud af, hvilke gårde, der er samtidige, men i det nederste venstre hjørne er nogle af hegnene bygget sammen og viser, at landsbyen bestod af 4-5 gårde. Gården med runebægeret skiller sig ikke væsentligt ud fra naboerne.

Hvorfor brugte de ikke runer på lervarer, hvis der var tale om en middelklasse af bønder?

»Det var først og fremmest et ikkeskriftligt samfund. Brugen af runer var usædvanligt og først senere med påvirkning sydfra fik vi en skriftlig tradition.«

Men var drikkebægeret med runer så udenlandsk?

»Nej, det er med stor sandsynlighed dansk, for drikkebægeret er typisk dansk. Måske har runer været mere udbredt blandt befolkningen, end vi hidtil har antaget og de ting og egenskaber, som man tidligere tilskrev et aristokrati, har måske været hyppigt anvendt. De mange detektorfund af smykker viser også, at de ikke blot har tilhørt en lille overklasse, men var udbredt i den brede befolkning. Så vi skal nok væk fra det gamle syn på samfundet som en strengt klassesdelt samfund og i højere grad se det som en samfund med en befolkning, der i vid udstrækning havde samme sociale position.«

